KWALITEITSHANDVEST

VOORWOORD

Vanuit onze onafhankelijke positie stellen wij als rekenkamers hoge eisen aan het openbaar bestuur en het overheidsbeleid dat wij onpartijdig en objectief onderzoeken en beoordelen.

Wij stellen ook hoge kwaliteitseisen aan onszelf en aan ons werk. We houden deze kwaliteitseisen periodiek tegen het licht en actualiseren deze als wij dat nodig achten. Met dit geactualiseerde kwaliteitshandvest geven wij aan wat wij onder kwaliteit verstaan en hoe wij dit (willen) borgen.

Dit handvest is geschreven om de kwaliteitseisen gezamenlijk vast te stellen en dient als uitgangspunt voor de rekenkamers.

De invulling van de kwaliteitseisen valt buiten dit handvest. Dit is aan de rekenkamers zelf om vorm te geven. Er is, binnen de gestelde kaders van wet- en regelgeving, ruimte voor verschillen tussen rekenkamers, bijvoorbeeld als gevolg van het bestuursmodel, de beleidsvisie, het aantal gemeenten of provincies waarnaar de rekenkamer onderzoek doet en de omvang van de ambtelijke organisatie.

De actualisatie van het kwaliteitshandvest is tot stand gekomen in samenwerking tussen onze vijf rekenkamers.

Oktober 2025,

Rekenkamer Amsterdam-Zaanstad
Annelies Daalder

Rekenkamer Den Haag
Manus Twisk

Rekenkamer Rotterdam
Sjoerd Keulen

Rekenkamer Utrecht
Paul Venhoeven

Randstedelijke Rekenkamer
Martin Santhagens

INHOUD

VOORWOORD 1
INLEIDING 3
ONAFHANKELIJKHEID ALS BASISVOORWAARDE 4
KWALITEIT: KERNWAARDEN & CRITERIA 5
1. Bekwaam 5
2. Betrouwbaar 6
3. Relevant 8
PERIODIEKE EVALUATIE OP BASIS VAN DIT KWALITEITSHANDVEST 10

INLEIDING

Een rekenkamer moet het hebben van gezag door kwalitatief goede onderzoeksproducten te leveren, want zij heeft geen bevoegdheden om zelf beleid, beheer en organisatie van gemeente en provincie te veranderen of sancties op te leggen. Door op onafhankelijke wijze kwalitatief goed werk te leveren, kan de rekenkamer gezag verwerven en daarmee invloed hebben op het beter functioneren van gemeenten en provincies.

De onafhankelijkheid van de Rekenkamer is een voorwaarde voor het kunnen verrichten van kwalitatief goed onderzoek. Daarom begint het kwaliteitshandvest met het belang van de onafhankelijke positie van de rekenkamer.

Vervolgens gaan wij in op de volgende kernwaarden voor de kwaliteit van ons onderzoek: bekwaam, betrouwbaar, en relevant. Deze waarden zijn leidend voor kwalitatief goed onderzoek en daarmee willen we het draagvlak voor en de impact van onze onderzoeken borgen.

Het doel van dit kwaliteitshandvest is om vast te leggen aan welke kwaliteitscriteria de rekenkamers en rekenkameronderzoeken moeten voldoen. De kwaliteitscriteria zijn een concrete uitwerking van de kernwaarden. Dit maakt het mogelijk om te bekijken in hoeverre de kwaliteitscriteria in de praktijk gevolgd worden. Rekenkamers zijn hierdoor aanspreekbaar op de kwaliteit van hun werk. Tegelijkertijd leggen we bij de kwaliteitscriteria nadruk op ‘het wat’ (wat zijn de kwaliteitscriteria) en laten we ruimte hoe rekenkamers daaraan invulling geven. Uiteraard houden wij ons als rekenkamer aan alle eisen en voorschriften die de wet aan ons stelt. Dit kwaliteitshandvest gaat in op wat de rekenkamers aanvullend aan de wet van belang achten voor de kwaliteitstoetsing. Soms worden daarbij omwille van de leesbaarheid ook elementen genoemd die tot onze wettelijke plichten horen.

‘Pas toe of leg uit ’ is het uitgangspunt van dit kwaliteitshandvest. We passen de uitgangspunten toe en als we denken dat het in een specifieke situatie beter is om ervan af te wijken, dan lichten we dat toe.

ONAFHANKELIJKHEID ALS BASISVOORWAARDE

De rekenkamers staan los van de gemeentelijke en provinciale organisatie en hebben een nevengeschikte en onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeenteraad en het college van B&W respectievelijk PS en GS. Rekenkamers onderzoeken de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het bestuur en beleid. De rekenkamers van de vier grote steden en de vier Randstedelijke provincies willen de kwaliteit van het bestuur en beleid van gemeenten en provincies verbeteren en de kaderstellende en controlerende rol van de gemeenteraden en Provinciale Staten (PS) versterken. Dit doen rekenkamers door onderzoeken uit te voeren en hierover te rapporteren aan gemeenteraad of PS en het college van burgemeester en wethouders (B&W) of Gedeputeerde Staten (GS) te informeren.

De wet geeft de rekenkamer een onafhankelijke positie, die geborgd wordt door onder meer het zelfstandig kunnen beschikken over voldoende financiële en personele middelen om onze taak op een goede wijze uit te voeren. Het bestuur van de rekenkamer bewaakt dat de gemeenteraad of PS steeds en tijdig de nodige middelen ter beschikking stellen voor een goede uitoefening van de werkzaamheden van de rekenkamer. Het bestuur van de rekenkamer bewaakt het recht dat dit budget naar eigen goeddunken en binnen de kaders van de wet is te gebruiken. De onafhankelijkheid is ook wettelijk geborgd door onze toegang tot informatie en door onze vrijheid van onderzoek: de rekenkamer gaat zelf over haar onderzoeksprogrammering, vraagstelling en oordeelsvorming. De rekenkamer bepaalt zelf wanneer en hoe zij rapporteert. Het goed bestuur van de rekenkamer en de integriteit van de rekenkamer is geregeld door het vastleggen van de benoeming van het bestuur, het opstellen van ‘een reglement van orde’, het afleggen van de (ambts)eed, en de regeling van nevenfuncties. In de gemeentelijke en provinciale verordeningen en/of de gemeenschappelijke regeling is de positie van de rekenkamer nader uitgewerkt.

KWALITEIT: KERNWAARDEN & CRITERIA

In dit handvest bespreken we de kernwaarden waar we vanuit de rekenkamers mee werken. Een rekenkamer steunt bij de uitvoering van haar taken op haar gezag. Om kwalitatief goed onderzoek te doen staan de volgende kernwaarden voor ons centraal:

1. Bekwaam
2. Betrouwbaar
3. Relevant

Deze kernwaarden komen tot uiting in ons dagelijkse werk. Om te kunnen toetsen in hoeverre bestuur en organisatie van de rekenkamer in lijn werken met de kernwaarden werken we hieronder uit wat de concrete kwaliteitscriteria voor de rekenkamer en de onderzoeksprocessen en -producten van de rekenkamer zijn.

Per kernwaarde is geformuleerd wat wij hieronder verstaan en aan de hand van welke criteria dit getoetst kan worden.

1. Bekwaam

Bekwaamheid is voor de rekenkamer van groot belang. Een bekwaam bestuur van de rekenkamer en bekwame medewerkers dragen bij aan kwalitatief goed onderzoek en daarmee aan het gezag en impact van de rekenkamer. Bekwaam betekent: competent zijn, geschikt zijn voor je werk, weten waar je het over hebt, en beschikken over en kunnen toepassen van de noodzakelijke kennis van de vakgebieden. Het gaat over kennis en kunde. Dat wil niet zeggen dat je altijd alle kennis zelf in huis moet hebben. Maar je moet wel kunnen beoordelen of wat anderen beweren juist is. Bij bekwaamheid hoort ook evalueren, leren en verbeteren.

Deskundigheid

- Het bestuur van de rekenkamer biedt ondersteuning aan de vakbekwaamheid van medewerkers op het niveau dat is vereist voor kwalitatief goed onderzoek.
- Het bestuur van de rekenkamer zorgt ervoor dat degenen die onder zijn verantwoordelijkheid werken hiertoe adequaat zijn uitgerust. Dat doet het bestuur van de rekenkamer onder andere via het wervingsbeleid en door het werken aan de ontwikkeling en professionalisering van medewerkers.
- De rekenkamer heeft personeelsbeleid vastgelegd waarin de kwaliteit van de medewerkers en onderzoeksteams wordt geborgd.

Bekwame en efficiënte onderzoeksteams

- Iedere medewerker krijgt de mogelijkheid om opleidingen en trainingen te volgen die nodig zijn om zijn/haar professionele ontwikkeling te versterken.

- Het bestuur van de rekenkamer is verantwoordelijk voor het inhuren en de ingehuurde personeelsleden. Daarom is bij gebruik van derden of tijdelijk personeel voor het uitvoeren van onderzoek een document beschikbaar waarin de kwaliteitseisen zijn vastgelegd die aan derden worden gesteld, onder meer aan de geheimhoudingsplicht en de borging van onafhankelijkheid.
- De samenstelling van het onderzoeksteam blijft gedurende het onderzoek zo veel mogelijk stabiel.

Bekwaamheid in voorbereiding en uitvoering van onderzoek

- De rekenkamer maakt een afgewogen keuze voor het doel van het onderzoek, de onderzoeksvragen, de te hanteren methoden en technieken en de daarvoor benodigde inzet van middelen en mensen.
- Oordelen in het rapport moeten navolgbaar onderbouwd zijn. Dit kan met een weloverwogen normenkader.

Bekwaamheid in evalueren, leren en verbeteren in het onderzoek

- Er vindt tijdens de uitvoering van het onderzoek interne kwaliteitscontrole plaats.
- Elk onderzoek dat leidt tot een rapport (of ander eindproduct) wordt geëvalueerd. Het bestuur van de rekenkamer bespreekt het interne evaluatieverslag met het onderzoeksteam en stelt het verslag vast.
- Periodiek besteden het bestuur van de rekenkamer en de medewerkers aandacht aan de uitkomsten van interne evaluaties en opvolgingsonderzoeken en worden succesfactoren en verbeterpunten voor de rekenkamer geformuleerd.

2. Betrouwbaar

Een belangrijk uitgangspunt voor ons als rekenkamers is dat wij betrouwbaar zijn: anderen moeten weten wat ze van ons kunnen verwachten en wij moeten die verwachtingen ook waarmaken. Onder betrouwbaarheid verstaan we dat we onze organisatie zo inrichten dat we *integer* handelen en dat we onze onderzoeken en onze organisatie *navolgbaar* vormgeven en uitvoeren. Als onafhankelijke organisatie hebben we eigen middelen en komen we onafhankelijk tot onze oordelen. Een integere rekenkamer stelt integriteits- en gedragscodes vast en volgt deze op. Het moet voor anderen navolgbaar zijn wat de rekenkamer als organisatie wil bereiken en wat wordt gerealiseerd. Het is voor onze betrouwbaarheid – en daarmee voor ons gezag essentieel dat onze oordelen navolgbaar tot stand komen, op basis van een navolgbaar onderzoeksproces.

Integer

- Bestuurders en medewerkers van de rekenkamer leggen de (ambts)eed of (ambts)belofte af.
- De rekenkamer heeft een gedragscode voor haar bestuur of past de gedragscode van de desbetreffende gemeente of provincie toe. De rekenkamer is transparant over de hoofd- en nevenfuncties van het bestuur en of deze bezoldigd zijn. Hoofd- en nevenfuncties voldoen aan de regels in de wet en in de gedragscode.
- Alle medewerkers van de rekenkamer zijn gebonden aan de gedragscode voor ambtenaren van de gemeente of provincie waarbij ze in dienst zijn. Daarnaast kan de rekenkamer indien nodig een aanvullende gedragscode voor haar eigen medewerkers opstellen. In (ten minste één van) deze codes zijn bepalingen opgenomen over het omgaan met (vertrouwelijke) informatie en kennis, het omgaan met externen en onderzochten, het aannemen van geschenken en het melden van nevenfuncties.
- Persoonlijke banden die van invloed kunnen zijn op het professioneel handelen bij een specifiek onderzoek, worden door iedere bestuurder of medewerker voorafgaand aan het onderzoek gemeld bij het bestuur van de rekenkamer.
- Het bestuur van de rekenkamer toetst of gedrag en nevenfuncties van bestuursleden en medewerkers voldoen aan de gedragscode. De rekenkamer is transparant over de naleving van de gehanteerde gedragsregels. Als dit betekent dat de bestuurder zichzelf moet toetsen, wint deze advies in van zijn of haar plaatsvervanger en/of van de andere leden van het periodieke overleg tussen de rekenkamers die samen dit kwaliteitshandvest hebben opgesteld.
- Een rapport dat openbaar wordt gemaakt, bevat geen vertrouwelijke gegevens.

Navolgbare organisatie

- Het bestuur van de rekenkamer stelt een jaarplan en een begroting vast. In het jaarplan zijn het (meerjarige) onderzoeksprogramma en eventuele andere activiteiten opgenomen. In het onderzoeksprogramma staat welke onderwerpen onderzocht gaan worden. De begroting bevat een overzicht van de geraamde financiële baten en lasten.
- Het bestuur van de rekenkamer stelt een jaarverslag en een jaarrekening of financiële verantwoording vast. In het jaarverslag en de jaarrekening c.q. financiële verantwoording met daarin de gerealiseerde financiële baten en lasten wordt tevens teruggekeken naar de voornemens in het jaarplan en de begroting.
- Deze documenten zijn openbaar en digitaal toegankelijk.

Navolgbaar onderzoek

- De werkwijze en procedures van de rekenkamer zijn vastgelegd in een document, dat openbaar en digitaal toegankelijk is.
- Aan ieder onderzoek ligt een door het bestuur van de rekenkamer goedgekeurd onderzoeksplan ten grondslag.
- Het onderzoeksplan is openbaar en digitaal toegankelijk en wordt aan de onderzochten en de raadsleden of Statenleden gestuurd.
- Het onderzoekproces kan op basis van de documenten in het dossier gereconstrueerd worden.
- Bevindingen sluiten aan op de onderzoeksvragen en zijn, indien een normenkader is gebruikt, gebaseerd op het normenkader.

- Er is waar mogelijk aandacht voor de achtergronden en oorzaken van de geconstateerde bevindingen om hieraan duiding te geven.
- Bevindingen en conclusies zijn navolgbaar en door feiten onderbouwd. Dit kan met een normenkader, dat gebaseerd is op weloverwogen normen.
- Het bestuur van de rekenkamer legt de onderzoeksbevindingen terug voor feitelijk wederhoor bij de onderzochten. Het bestuur van de rekenkamer neemt de reacties daarop in overweging en communiceert naar de onderzochten hoe ze deze verwerkt.
- Het bestuur van de rekenkamer stelt het college van B&W of GS in de gelegenheid te reageren op de oordelen en aanbevelingen van de rekenkamer. Als het college van B&W of GS van deze gelegenheid gebruik maakt, neemt de rekenkamer de reactie integraal op in het rekenkamerrapport.
- De rekenkamer stelt communicatiebeleid met daarin uitgangspunten vast. Deze uitgangspunten kunnen betrekking hebben op de communicatie met de pers en op sociale media, communicatie met raads- of Statenleden en inwoners en het onder embargo versturen van het rapport. Vragen van gemeenteraden of PS over het onderzoek worden beantwoord.
- Het bestuur vormt zijn oordelen in een rapport genuanceerd en evenwichtig, op basis van de inhoud van het rapport.

3. Relevant

De rekenkamer is betrokken bij en goed geïnformeerd over de samenleving. We weten wat er speelt in onze gemeente(n) of onze provincie(s) en wat de leden van de gemeenteraad of PS bezighoudt. We doen onderzoek naar thema's die relevant zijn voor het gemeentebestuur of het provinciebestuur. De effectiviteit van ons werk staat voorop en we benutten innovatieve vormen waar deze van toegevoegde waarde zijn. Een eindproduct hoeft niet altijd een rapport te worden maar kan ook een ander soort publicatie zijn.

Relevante onderzoeksprogrammering

- De rekenkamer werkt systematisch aan het identificeren van relevante onderwerpen voor het onderzoeksprogramma, onder meer door de dialoog hierover aan te gaan met de gemeenteraad of PS. Ook de input van burgers en belangengroepen kunnen regelmatig worden betrokken bij het proces om onderwerpen te identificeren.
- De rekenkamer heeft criteria vastgesteld die ze gebruikt om de onderwerpselectie voor het onderzoeksprogramma vorm te geven.
- De rekenkamer bepaalt vanuit een onafhankelijke positie de onderzoeksonderwerpen.
- De rekenkamer licht voor elk gekozen onderzoeksonderwerp haar keuze toe.
- In haar antwoord op een verzoek tot onderzoek van de gemeenteraad of PS beargumenteert de rekenkamer waarom wel of niet op het verzoek wordt ingegaan.

Bruikbare onderzoeksproducten

- De rekenkamer heeft als meest voorkomende producten rapporten en brieven, maar kan haar onderzoek ook middels andere (innovatieve) vormen publiceren.
- De producten hebben een heldere structuur en een duidelijke boodschap. Het streven is dat de boodschap begrepen kan worden door eenieder die de Nederlandse taal in voldoende mate beheerst.
- Er is een duidelijk onderscheid in het onderzoek tussen feiten en oordelen.
- Aanbevelingen zijn uitvoerbaar en concreet en zijn gericht op verbetering van functioneren of presteren van de gemeente of provincie.
- Conclusies, aanbevelingen en nawoord zijn zodanig geformuleerd dat partijen goed in de gelegenheid worden gesteld om op basis van de inhoud een standpunt in te nemen.
- De rekenkamer biedt een gelegenheid voor een toelichting op haar rapport aan de gemeenteraad/PS en eventueel ook een toelichting voor de ambtelijke organisatie.

Relevante bijdrage aan debat en beleid

- Periodiek gaat de rekenkamer na in hoeverre:
  - de producten van de rekenkamer leiden tot politiek debat in de gemeenteraad/PS;
  - de gemeenteraad/PS een besluit nemen over de aanbevelingen die de rekenkamer doet, en welk aandeel van de aanbevelingen in deze besluiten wordt overgenomen;
  - de aanbevelingen van de rekenkamer worden opgevolgd.

PERIODIEKE EVALUATIE OP BASIS VAN DIT KWALITEITSHANDVEST

De rekenkamer hecht waarde aan de kwaliteit van haar onderzoek en bestuur en maakt daarbij zichtbaar hoe ze zelf werkt aan leren en evalueren. Daarom vindt bij iedere rekenkamer die in dit handvest verenigd is, minimaal eens per zes jaar een evaluatie plaats op basis van de criteria van dit kwaliteitshandvest, inclusief de onafhankelijke positie van de rekenkamer. Daarbij geldt:

1. Indien deze evaluatie door externe partijen wordt uitgevoerd, zal hierbij hoor en wederhoor plaatsvinden op het conceptrapport.
2. Het bestuur van de rekenkamer geeft in een bestuurlijke reactie of beschouwing op de evaluatie aan welke vervolgacties worden gekoppeld aan de uitkomsten.
3. De uitkomsten van de evaluatie en de reactie van het bestuur maakt de rekenkamer openbaar.